

Voorbij de terugkeer van het verdrongene

De chthonische kunst van Louise Bourgeois

Paul Verhaeghe

De zogenaamde toegepaste psychoanalyse, waarbij wij op grond van onze kennis een verband leggen tussen kunst en kunstenaar, is vol risico's, omdat we meestal niet beschikken over voldoende informatie komende van de kunstenaar zelf. Zo is het oeuvre van Louise Bourgeois vrij snel begrepen vanuit een oedipale sjabloon: liefde voor de vader, rivaliteit met diens maîtresse, hunkering naar erkenning, enzovoort.

Op grond van haar dagboeken ben ik ervan overtuigd geworden dat het belangrijkste deel van haar kunst te maken heeft met de moeder en met wat daar voorbij ligt, met name het Reële. Wat ik haar chthonische kunst noem, is niet een terugkeer van het verdrongene, integendeel. Het is een wanhopige poging om vorm te geven aan wat nooit verdrongen geweest is.

Intro door Mark Kinet

Paul Verhaeghe koos als motto voor zijn Liefde in tijden van eenzaamheid de waarschuwing uit de Londense Underground: Mind the gap, mind the gap. De Fransen noemen het trauma in een spelerei geen traumatisme maar een troumatisme (trou = gat) en in een woordgrap spreekt Marc De Kesel over Du Trou: x! In een artikel in het Tijdschrift voor Psychoanalyse onderscheidde Verhaeghe ooit structureel en accidenteel trauma. Het eerste is universeel onderdeel van de condition humaine en drijft ons tot allerlei min of meer kunstzinnige pogingen om dit gat te dichten. Ik durf te vermoeden dat dergelijke achtergronden zijn terug te vinden in zijn analyse van het werk van Louise Bourgeois.